

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

V. 1847. »Leta tekočiga daj vam sreče obilno previdnost — Tudi naroda otès je slavniga čina poslopje« — mislil si je dr. Bleiweis, pričènši vredovanje petega tečaja svojih Novic.

Dohajalo mu je vedno več dobrih dopisov od vseh strani. Sam je priobčil v tem letniku na pr.: »Nov kruh iz ogeršičnih preš. Spominki na Gorensko. Amerikanska škoporeznica, ki vse druge prekosi. Šent-Elenska pšenica. Za božjo voljo ali še ne bo konec vraž. Novi zvonovi v Starim Tergu na Štajarskim. Dajte jesti lačnim! Alojzjevše v prvim letu po svojim začetku. Drobtince za novo leto. Kako prisadno pljučnico živine ozdravljati. Življenje ranjega korarja Val. Staniča po dokt. Švabu. Premišljevanje na pogorišu koliseuma v Ljubljani«.

V mes je obravnaval ob kratkem kmetijske in rokodelske reči; urno, kaj je novega? Pobiral je drobtinice iz raznih časopisov, naznanjal nove knjige, slovensko slovstvo, poslavljena zaslužnih mož, umiranje znanih domoljubov, vpisoval v bukve črne pa tudi v zlate poredneže in neporedneže, obračal tako, da je v vsakem listu na čelu bila kaka lepa pesmica itd.

»Namesto navadne besede pevec se nam beseda pesnik v pomeni Dichter veliko primerniši zdi, pisal je vže v prejšnjem tečaju, sicer ne vemo razločka med tistim, ki poje (pevec), in pa med tistim, ki pesmi zлага (pesnik). Tudi ni vsaka pesem za petje, torej tudi beseda pesem ni prav pripravna za vse pesniške dela sploh. Vemo sicer, de tudi v nemškim jeziki včasih pesnika Sānger imenujejo, tode tū se ni zmote bati, ker to besedo le bolj izobraženi Nemci rabijo, ki razloček dobro vedó; prosti Nемец pa pesnika le Dichter imenuje. Naj bo tedej pevec, ki poje; — pesnik pa, ki pesmi zлага«. — Modri vrednik kaže se v modrih opazkah tu in tam. Kako kratko in krhko slika str. 34 na pr. pijanca: »Mislimo, de ni treba hudih nasledkov, ki iz pijanosti za človeško zdravje izvirajo, dolgo in široko popisovati: saj jih pijanci očitno na ogled nosijo na posušenih možganih, na zgubljenim pomnježu, ognjenim ali pa perstenim obrazu, na suhih pljučah, na skerčenim želodcu, ki ni nikoli lačen ampak vedno žejin. Poglej pijanca, kako vedno z glavo majè in kako se mu roke tresejo! K vsim prisadnim boleznim je natora pijanca silno nagnjena, protin (pútika) mu kosti lomi, zlatenca ga nadlega, vodenica se ga prijema! Če ga jetika ali vodenica ne umorí, ga mertud (božji žlak) udari, de večidel v škornjicah umerje!« — »Kakor smo letas deležnikom Novic lepo doklado — Kmetijsko kemijo — brez plačila podali, ktera je zlatiga denarja vredna, bomo tudi prihodnje léto Novicam kaj posebniga priložili, če bo število deležnikov toliko, de bomo v stanu, to storiti, piše v oznanilu šestega tečaja. In ktere doklade bojo neki to? — Pervič mislimo podati.. Zlato Vas, spisal Čoke, poslovenil Malavašič; .. druga doklada bo Divica Orleanska, spisal Šiler, poslovenil Koseski... Razun teh še podobno vozov na železnici.. pa napev k pesmi „Življenje“. — Novo leto bo tedej deležnikom Novic veliko veliko noviga in lepiga prineslo. In tako bomo z blagoslovam Božjim in s pomočjo verlih prijatlov veselo začeli novi tečaj in si skoz in skoz prizadevali, tudi poglavne liste Novic v tem stanu ohraniti, de bojo bravcam zmirej bolj všeč — de jim bojo vedno v poduk in veselje! Dosega tega namena bo vredništvu nar ljubši plačilo. Še enkrat povabimo k obilnimu naročilu na slovenske Novice, kterih cena z vsimi dokladami je tako majhna, de ga ni v celim cesarstvu časopisa tako nizke cene«. — In

v „Slovo od letošnjiga tečaja Novic“ v zadnjem listu na koncu pravi tolikanj lepo: „Z véro, upanjem in ljubeznijo bomo novo leto začeli!“

VI. 1848. »Poštenje v sercu hrani slednji stan, — Bogá se boj, in derž' pravice! — Verh tega mirno dolge leta — Kmetijo živi Bog in kmeta!« — voščile so Novice, katerim je od več strani ob novem letu došlo tolikanj prijaznih voščil, da jih natisniti niso mogle. „Kako prijetno je, ker ima po Novicah vsak bravec pravico, kakošno znajdbo, kakošen svèt ali kar si bodi brez plačila očitno oznaniti, ali pa za svèt v potrebi poprositi in se z daljnimi prijatli pomeniti in soznaniti. Bog naj obilno plača blago delo tistim, ki so Novice Slovincam dali in tako nas tamè rešili, v kateri smo poprej tavalil!“ — pisal jim je neki kmetovavec.

Dr. Bleiweis glasil se je v šestem tečaju pogostoma, na pr. v sestavkih: „Od plesniviga vina. Vata zoper otekljine in rane nar boljši zdravilo. Pomoček zoper sušico ali zginjavico nog pri konjih. — Slava slava našimu presvitlimu cesarju Ferdinandu I. — Krajnska hranilnica. Pomenki s kmeti in rokodelci v mnogih rečeh sedanjiga časa. Konstitucija. Prošnja krajnskih deželnih stanov v rečeh slovenskiga naroda. Oglas kmetam zavoljo tlake, desetine in drugih gruntnih gosposkinih dacij. Odperto pisemce krajnskih poslancov vsim Slovincam. Česar nam je zdej nar bolj potreba. Pogovor dveh kmetov zastran poslancov v Dunajski državni zbor. Sveti Oče papež. V kmetijskih rečeh za Ljubljano. Perva beseda Ljublj. slov. zbora v gledišču. Krajnc Krajncam (mojster-skaza)! — Slovensko društvo v Ljubljani. Spomin na Koroško Belo in njeno kisló vodo. Županova Micka. Vesela igra, igrana v Ljubljani. V rečeh slovenskiga pravopisa (nasproti Metelčici). Za koga se potezujejo Novice, če terjajo, de pride domači jezik v šole in pisarnice. Obdelovanje sončnic. Spomin popotovanja na sv. Višarje. Koroški in štajarski deželni stanovi in prihodnje avstrijsko cesarstvo. Opomin krajnskim staršam, ki bojo letas svoje otroke v Ljubljanske šole perpeljali (zavoljo učenja v maternim jeziku). Belo-modro-rudeče barve. Veselica v Ljubljani zavoljo poterjenja starih slovenskih barv. — Bravcam (o ustavi ali konstituciji). Slovenskim poslancam v državnim zboru. Pervi prihodnji opravki državnega zbora. Važna novica iz Frankobroda. — Slovenci (o ustavi in o zboru). Kaj se v državnim zboru godí. Odgovor na vprašanje zavolj lovskih ribških pravic. — Veliki zbor slovenskiga društva. Nagovor predsednika dr. Bleiweisa itd.“ —

Rad je povedal v mes katero od naših šol, od nauk in daril, slovenskim šolarjem pristojnih, od učencev in učiteljev, kateri jih kaj vadijo tudi slovenščine, od cesarske akademije Dunajske, ktera hoče biti močna podpora slovanskega jezikoslovstva; pisal je od družbe obertniške, o gostovanji s konjskim mesom; o požiganji na mahu ali na močvirji, o lovskih pravicah, o desetini in tlaki itd; o prederznosti beračev na pr. str. 40: „Resnične besede, ktere nam edini pomoček poterdijo, gerdo beračevanje zatreti, ki je: de nobenimu beraču, kteriga resnične revšine nismo prepričani, nič ne damo. Tudi naša misel je, de naj vsaka soseska le svojim revnim milošinj delí, ker tako se bo marsikter lenuh, ki zdej po neznanih krajih beračuje, dela poprijel. Ptujimu beraču pa, in posebno takimu, ki še lahko dela, bi ne smel nihče nič dati, — zakaj dokler ne bojo nekteri beraški potepuhi po ti poti pokorjeni, ne bo vse drugo nič pomagalo. Taka terdoserčnost do posameznih potepuhov je prava miloserčnost do občinstva, ker bi ne vredno beraštvo s korenino izrula“. — Nekterim sitnežem je str. 28 „enkrat za vselej dal na znanje, de vredništvo za nobeno v dokladi oznanjeno reč porok ni“. — Kar pa je oglašena bila konstitucija, krenil jo je polagoma na politično polje, in nekterim dopisnikom na njih pomišljevanje odgovoril str. 80 na pr.: „Novice morajo lahko razumljive biti; bravci Novic tudi kmetiškiga stanú morajo pa tudi s časam vred eno stopnjo naprej

storiti... Z novo vladarsko napravo bomo dobili veliko novih besed, in nič ne pomaga: učiti se jih bomo mogli! — „Namen kmetijskih in rokodelskih Novic je vsim bravcam dobro znan; tedej vsak vé, de politika nikdar ni bila njih poklic. Vprašali so nas že od več strani . . in opomnili, de bi . . pri svojim poklicu ostali. De smo od 22. Sušca popolnoma iz vojníc stopili, ne moremo tajiti, in vsak rodoljub bo to za prav spoznal, ker posebni prigodki tudi posebno obnašanje potrebno storé. Kar je bilo dozdej dragim bravcam oznaniti potreba, smo jim v Novicah oznanili — in tudi prihodnjíc ne bomo opustili oznanovati vse, kar se z namenam naših Novic veže“.

Učne slike iz zgodovine.*)

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

II. Feničani.

Zraven Egipčanov so v najstarejših časih sloveli posebno Feničani. Prebivali so na goratem obrežji Sredozemskega morja, blizo Palestine. Njih dežela je bila sicer mala in uboga, toda zad za njo je ležala bogata Azija, pred njo pa morje, ki jih je k brodarstvu vabilo. To so Feničani tudi storili ter že zgodaj prehodili in prejadrali vse tadej znane dežele sveta.

Prvotna trgovina je bila zaména blaga. Taka zaména pa ni bila vsikdar mogoča. Kajti, kako naj bi vselej našli onega, ki ima tega, česar potrebujemo čez potrebo in ki bi sam ravno potreboval to, kar mu mi v zaméno ponudimo. Za to so ljudje že zgodaj začeli premišljevati, ne bi se li dala kaka tretja reč iznajti ter za njo cena postaviti. Začetkom so jemali za to dragocene školke, drago sadje i. dr., dokler da so spoznali kovine ter jih topiti začeli. Ker so kovine trpežne, koristne in redke, so jih povsod cenili ter jih sprejeli kot merilo cene. Kmalu so začeli v ta „denar“ vtiskavati tudi znamenja, koliko veljá v obrtniji in trgovini.

Ta denar pa v starih časih nikakor ni bil tako lep kot zdaj, nego bili so nerodni surovi kovinski kosi raznih oblik. Feničani so bili najbrž prvi, ki so kovali mal, umeten denar.

Imeli so uže tadej sredstvo v roki, da so trgovino, ki je pred le s sosednimi národi mogoča bila, razširjevali tudi v oddaljene dežele. Prav daleč, se vé, še tudi zdaj niso mogli, kajti svet jim je bil neznan in osebna varnost ni bila ravno velika. Zato so se trgovci združevali v velike družbe, karavane, kakor jih imamo še dandanes v nekaterih krajih v Afriki in Aziji.

Posebno so se trgovci shajali tam, kjer je bil ravno kak verski praznik in je bilo torej mnogo ljudstva zbranega. Da, trgovci so šli s svojim blagom celó v preddvore tempeljnov (Kristus). Tako so nastali naši sejemi. V starih časih našli smo na vseh, celó na najoddaljenejših sejemih feniške trgovce. Kar so tû za malo ceno zamenili, prodali so tam drago. Povsodi so bili Feničani znani dobri trgovci.

Taka trgovina pa je postala prav živahna še le z brodarstvom. Iz obrežja v vodo palo drevo, ki je prosto okoli plavalo in na katerega so se vsedale tičice in druge živali ter se prepeljale na drugi breg, napeljalo je morda ljudi najpred na brodarstvo. Izvotlili so torej drevo, usedli se v njegovo otlino ter se peljali naprej. Zvezali so morda potem več debel z verbjevimi šibami in prvi plav (flos) je bil gotov. Slučajno je morda kateri

*) „in“ v zadnji št. „Učit. Tov.“ naj se bere „iz“! Uredn.